

УДК 339.542.26:339.543.012.42

*Григорій Шамборовський***ЗМІНИ РЕЖИМІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ВНАСЛІДОК УГОДИ
ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС***Григорій Шамборовський***ИЗМЕНЕНИЯ РЕЖИМОВ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ В РЕЗУЛЬТАТЕ
СОГЛАШЕНИЯ ОБ АССОЦИАЦИИ МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЕС***Grygoriy Shamborovskyi***CHANGES IN FOREIGN TRADE REGIMES UNDER THE ASSOCIATION
AGREEMENT BETWEEN UKRAINE AND THE EU**

Стаття присвячена дослідженню змін режимів зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС внаслідок дії Угоди про асоціацію з метою збільшення обсягів двосторонньої торгівлі та зростання виробництва в охопленому регіоні. Проаналізовано застосування таких режимів зовнішньої торгівлі ЄС, як автономні торговельні преференції, загальний режим Генералізованої системи преференцій та режим зони вільної торгівлі. Визначено особливості тарифної лібералізації – скасування ввізних мит ЄС майже на 95 % українських промислових та 85 % сільськогосподарських товарів. Відзначено, що для легкових автомобілів і вживаного одягу передбачено застосування спеціальних захисних механізмів. Наголошено на важливості використання квот ЄС на продукти рослинного і тваринного походження та застосування технічного регулювання, санітарних та фітосанітарних норм і стандартів вітчизняними експортерами. Результати дослідження засвідчили скорочення обсягу експорту українських товарів до ЄС на третину порівняно з 2014 р., проте, частка експорту до ЄС у 2015 р. становила 37 % від загального українського експорту. Така сама тенденція спостерігається у регіональній структурі зовнішньої торгівлі – більшість областей України збільшили частку експорту до країн-членів ЄС.

Ключові слова: Угода про асоціацію, зона вільної торгівлі, автономні торговельні преференції, зовнішня торгівля, експорт, імпорт, ввізне мито, тарифні квоти, спеціальний захисний механізм, нетарифні бар'єри.

Табл.: 2. Бібл.: 13.

Статья посвящена исследованию изменений режимов внешней торговли между Украиной и ЕС в результате действия Соглашения об ассоциации с целью увеличения объемов двусторонней торговли и роста производства в регионе действия. Проанализировано применение таких режимов внешней торговли ЕС, как автономные торговые преференции, общий режим Генерализованной системы преференций и режим зоны свободной торговли. Определены особенности тарифной либерализации – отмена ввозных пошлин ЕС почти на 95 % украинских промышленных и 85 % сельскохозяйственных товаров. Отмечено, что для легковых автомобилей и бывшей в употреблении одежды предусмотрено применение специальных защитных механизмов. Сделан акцент на важности использования квот ЕС на продукты растительного и животного происхождения и применения технического регулирования, санитарных и фитосанитарных норм и стандартов отечественными экспортерами. Результаты исследования показали сокращение объема экспорта украинских товаров в ЕС на треть по сравнению с 2014 г., однако, доля экспорта в ЕС в 2015 г. составила 37 % от общего украинского экспорта. Такая же тенденция наблюдается в региональной структуре внешней торговли – большинство областей Украины увеличили долю экспорта в страны-члены ЕС.

Ключевые слова: Соглашение об ассоциации, зона свободной торговли, автономные торговые преференции, внешняя торговля, экспорт, импорт, ввозная пошлина, тарифные квоты, специальный защитный механизм, нетарифные барьеры.

Табл.: 2. Библ.: 13.

The article is devoted to the research of regime changes in the external trade between Ukraine and the EU under the Association Agreement in order to increase the capacity of bilateral trade and the growth of production in the covered region. The arrangements of the EU trade regimes as autonomous trade preferences, standard regime of Generalized System of Preferences and the free trade zone regime are analyzed. The features of the tariff liberalization are determined – the EU cancels import tariffs more than on 95 % of industrial and 85 % of agricultural products from Ukraine. The application of special safeguard mechanisms for cars and second-hand clothing is mentioned. It is stressed on the importance of applying of EU quotas on products of plant and animal origin and the implementation of technical regulations, sanitary and phytosanitary norms and measures within domestic exporters. The results of research showed a reduction of the export of Ukrainian goods to the EU by a third compared with 2014, however, the share of Ukrainian export to the EU increased by 37 % of total in 2015. The same trend is observed in the regional structure of foreign trade of Ukraine – the share of exports to the EU is raised in regions.

Key words: the Association Agreement, free trade zone, the autonomous trade preferences, foreign trade, export, import, import duties, tariff quotas, special safeguard mechanism, non-tariff barriers.

Табл.: 2. Библ.: 13.

JEL Classification: F 15, F 17, F 42

Постановка проблеми. У лютому 2014 р., після перемоги Революції Гідності та повалення кримінально-диктаторського режиму, Україна повернулась на шлях євроінтеграції. 21 березня, під час позачергового Саміту Україна – ЄС, новий український уряд на чолі з Арсенієм Яценюком підписав політичну частину Угоди про асоціацію. Пов-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ний текст Угоди був підписаний Президентом Петром Порошенком 27 червня 2015 р. Одночасно аналогічні Угоди ЄС уклав з Грузією та Молдовою.

Основні частини Угоди присвячені ключовим реформам, економічному відновленню та зростанню, а також управлінню та секторальній співпраці у сферах промисловості, енергетики, транспорту, охорони довкілля, соціального розвитку, безпеки населення, рівності прав, захисту споживачів, освіти, молоді та культури.

Найважливіші економічні положення Угоди містить Розділ 4 «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», де у статті 25 зазначено, що «сторони поступово створюють зону вільної торгівлі протягом перехідного періоду, що не перевищує 10 років починаючи з дати набрання чинності цією Угодою» [11].

Відмінною рисою зони вільної торгівлі (ЗВТ) Україна – ЄС є комплексна програма адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до законодавства ЄС – передбачено як взаємне відкриття ринків, так і стимуляцію конкурентоспроможності українських виробників через запровадження європейських стандартів та інші кроки, потрібні для розвитку внутрішнього ринку та збільшення обсягів зовнішньої торгівлі з ЄС.

Однак ще до підписання Угоди, а саме 22 квітня 2014 р., з метою підтримки української економіки в часи економічної та політичної кризи ЄС в односторонньому порядку відкрив свій ринок для української продукції, надавши автономні торговельні преференції (АТП стали імплементацією ЄС своїх зобов'язань у межах ЗВТ).

Вже сьогодні можемо проаналізувати та оцінити перші наслідки зміни умов торгівлі внаслідок виконання Угоди та запровадження режиму вільної торгівлі, де основними показниками слід вважати зростання обсягів зовнішньоекономічної діяльності, виробництва товарів і послуг та доходів населення в регіоні. Важливо розглянути та проаналізувати актуальні проблеми розширення та поглиблення співпраці в межах ЗВТ, визначити пріоритетні завдання на шляху лібералізації торгівлі та адаптації Угоди.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню процесу змін режимів зовнішньої торгівлі, їх змісту та завдань присвячена значна кількість наукових робіт, зокрема О. Кравчук [2], Н. Микольська [6], О. Нечипоренко [8], Ю. Панченко [9] прогнозували та оцінювали окремі аспекти наслідків євроінтеграції, тарифного квотування, а також загалом особливостей доступу української продукції на ринок ЄС.

Для проведення аналізу змін режимів зовнішньої торгівлі використано матеріали Верховної Ради України [10; 11], Міністерства економічного розвитку і торгівлі [3], дані Державної служби статистики України [4], Інституту економічних досліджень та політичних консультацій [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні велика частина наукових праць присвячена теоретичним проблемам лібералізації торгівлі з ЄС – не вирішеними залишаються питання оцінювання соціально-економічних наслідків дії Угоди, проведення ринкових реформ в умовах євроінтеграції, розроблення надійних механізмів та інструментів застосування режиму вільної торгівлі з ЄС.

Мета роботи полягає у дослідженні впливу зміни режиму зовнішньої торгівлі України та ЄС на структуру та динаміку зовнішньоекономічної діяльності областей України у 2014–2016 рр.

Виклад основного матеріалу. Режим зовнішньої торгівлі – це умови торговельно-економічних відносин між країною та іншими державами, що визначаються відсутністю або наявністю між ними відповідних торговельних угод та їх змістом. Також це система тарифних і нетарифних заходів та схем експортного стимулювання, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності виробників в охопленому регіоні.

Для регулювання зовнішньої торгівлі найчастіше використовуються такі режими: режим нації найбільшого сприяння, національний режим, преференційні режими, а також режими зон вільної торгівлі, митних союзів, спільних ринків.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Українцям ціною життів воїнів та наполегливій праці небайдужих громадян, вдалося захистити національну державу та демократичний шлях розвитку – перейти на новий якісно вищий щабель спілкування та співпраці з розвинутими країнами Заходу.

З 2016 р. ЄС скасовує ввізне мито для українських товарів майже на 98 % кодів товарної номенклатури відповідно до режиму ЗВТ. Графік скасування ввізного мита з боку України передбачає встановлення перехідних періодів для більшості кодів товарної номенклатури від 2 до 7 років.

Щодо деяких кодів встановлені тарифні квоти, в межах яких товари імпортуються в ЄС без сплати мита. Також на окремі категорії встановлюються тарифні квоти, тобто такі товари можна буде ввозити в Україну за зменшеною ставкою ввізного мита у межах цих квот.

Одночасно з режимом ЗВТ до кінця 2018 р. українські експортери можуть використовувати пільговий режим Генералізованої системи преференцій (ГСП) (*The Generalized System of Preferences*) – тарифні преференції ЄС відносно імпорту товарів походженням з найменш розвинених країн та країн, що розвиваються, який діє між Україною та ЄС вже багато років.

У межах ГСП ЄС існує три режими преференцій:

- загальний – охоплює 6200 тарифних ліній, які поділяються на «чутливі» (3785) та «нечутливі» (2415) категорії. Для «нечутливих» продуктів застосовується нульова ставка ввізного мита, для «чутливих» – ставка ввізного мита в середньому на 3,5 % нижча за ставку мита відповідно до «режиму найбільшого сприяння СОТ»;

- спеціальний – 6270 тарифних ліній. Відмінністю від загального режиму є те, що нульова ставка ввізного мита застосовується також до окремих «чутливих» продуктів;

- «усе, крім зброї» – більше 7000 тарифних ліній, до яких застосовується нульова ставка ввізного мита за винятком зброї та товарів військового призначення. Цей режим застосовується до країн, що були класифіковані ООН як найменш розвинені.

Відповідно до додатку II до Регламенту Ради ЄС № 978/2012 від 25.10.2012 р. Україна входить до переліку країн, на які поширюється загальний режим ГСП. При цьому згідно із новим Регламентом торговельні преференції в межах ГСП більше не застосовують для таких країн, як Китай, Росія, Казахстан, Бразилія, Аргентина, ОАЕ, Білорусь та ін., що дає додаткові переваги українським експортерам на ринку ЄС.

Варто відзначити, що в режим АТП у період травень 2014 – грудень 2015 рр. діяв одночасно з ГСП.

Крім зміни торговельних режимів, важливо наголосити на інших особливостях лібералізації торгівлі з ЄС, які полягають у такому:

1. На окремі товари, перелік яких встановлює українська сторона (насіння соняшника, шкірсировина, деякі види кольорового брухту та чорних металів), запроваджено дію спеціального захисного механізму – стягнення додаткового збору, загальним терміном дії до 15 років.

2. Додаток 1-А до Угоди «Тарифний графік України» передбачає для більшості кодів товарної позиції 8703 (пасажирські автомобілі) застосування 10 % ставки ввізного мита із перехідним періодом 7–10 років. Тобто протягом цього періоду ставка ввізного мита має поступово зменшуватись. Однак поряд з оподаткуванням ввізним митом ст. 44 Угоди передбачає і застосування спеціального додаткового мита, пов'язаного з імпортом. Таке спеціальне додаткове мито може вводитись Україною протягом 15 років з дня набрання чинності Угодою. Сумарна ставка ввізного та спеціального додаткового мита при імпорті автомобілів не повинна перевищувати 10 % протягом цих 15 років.

3. Механізм скасування ввізного мита на одяг, який був у вжитку, передбачає поступове скасування ставки ввізного мита кожного року на 1 % протягом 5 років.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Ознайомитися з умовами та правилами експорту товарів до ЄС можна на інтернет-сторінці Служби підтримки експорту ЄС [13]. Детальна інформація щодо чинних ставок імпорتنних мит ЄС та інших умов експорту до країн – членів ЄС знаходиться на сторінці Європейської Комісії, у розділі «*My export*» [12].

Процес поступової лібералізації торгівлі триватиме десять років, хоча для деяких українських товарів передбачені триваліші перехідні періоди.

Протягом наступних років відбудеться поступове зниження до нуля певних мит, а також розширення обсягів тарифних квот для кількох товарів, у тому числі меду, пшениці, кукурудзи, соку.

Зниження мит Україною відбуватиметься повільніше, ніж це зробив ЄС.

З 2016 року Україна знизилася середнє ввізне мито на промислові товари з 3,7 до 1,1 %, а на продукцію сільського господарства та харчової промисловості – з 9,2 до 6,7 %. У наступні роки мита на промтовари поступово знизяться до нуля, але для частини сільськогосподарських товарів залишаться ненульовими (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості зміни тарифного захисту України та ЄС

Найменування групи, розділу за УКТ ЗЕД	Розмір середньої арифметичної ставки увізного мита					
	діюча		з моменту набуття чинності Угоди		11-й рік	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
Усього по митному тарифу	4,95	7,6	2,42	0,5	0,32	0,05
За товарами груп УКТ ЗЕД 01-24 (сільське господарство)	9,24	19,8	6,77	0,6	1,38	0,24
За товарами груп УКТ ЗЕД 25-97 (промислові та перероблені сільськогосподарські товари)	3,67	3,9	1,12	0,5	0,00	0,0

Джерело: складено автором на основі [9; 10].

Розглядаючи соціально-економічні наслідки створення ЗВТ з ЄС, варто звернути увагу на регіональну структуру та оцінити зміни у зовнішній торгівлі України з ЄС упродовж минулого і початку поточного року (табл. 2).

Таблиця 2

*Частка експорту товарів українських областей до ЄС 2015 р. – I кв. 2016 р.,
% до загального обсягу*

№ п/п	Область України	I кв. 2015 року	2015 р. повністю	I кв. 2016 року
1	2	3	4	5
1	Вінницька	37	33	38
2	Волинська	82	73	85
3	Дніпропетровська	20	22	29
4	Донецька	50	47	53
5	Житомирська	49	52	71
6	Закарпатська	88	90	93
7	Запорізька	32	28	32
8	Івано-Франківська	63	59	76
9	Київська	29	31	38
10	Кіровоградська	22	22	31
11	Луганська	31	45	71
12	Львівська	76	73	75
13	Миколаївська	17	15	25
14	Одеська	25	27	35
15	Полтавська	42	43	44
16	Рівненська	58	63	83
17	Сумська	25	25	34

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5
18	Тернопільська	71	73	78
19	Харківська	19	16	26
20	Херсонська	38	31	34
21	Хмельницька	45	48	58
22	Черкаська	34	37	47
23	Чернівецька	59	56	63
24	Чернігівська	35	33	32
25	м. Київ	29	29	34

Джерело: складено автором на основі [4; 9].

Дані табл. 2 свідчать, що майже усі області України збільшили частки експорту до ЄС. Найбільш помітне зростання засвідчили Житомирська, Луганська, Рівненська, Івано-Франківська, Хмельницька та Черкаська області. Однак є також кілька областей, які проявили незмінну (Вінницька, Запорізька, Львівська обл.) або й негативну тенденцію (Херсонська, Чернігівська обл. – зменшення частки експорту на 4 %).

Згідно з результатами дослідження Ю. Панченка [9], в Україні не залишилося областей, де частка експорту до країн СНД є вищою 50 %, що є важливою позитивною ознакою і свідчить про розвиток та поглиблення зовнішньоторговельних зв'язків між Україною та країнами – членами ЄС.

У цьому контексті варто відзначити досягнення Закарпатської обл., де частка експорту до ЄС зросла аж до 93 %, та Луганської обл., яка за рік (з I кв. 2015 р. до I кв. 2016 р.) переорієнтувала структуру експорту на користь ЄС – 71 % на поч. 2016 р.

Слід звернути увагу на те, що за підсумками 2015 р. торгівля товарами та послугами з ЄС становила 37 % від загального обсягу зовнішньої торгівлі – це історичний максимум. В експорті товарів та послуг частка ЄС становила 33 %, в імпорті – 42 %. Проте кількісно обсяги торгівлі між Україною та рештою світу стрімко скорочувалися, не минула ця тенденція й торгівлю з ЄС.

За даними Державної служби статистики України, експорт товарів та послуг в ЄС становив 15,9 млрд дол. США у 2015 р., що на 24 % менше, ніж у 2014 р., а імпорт – 18,0 млрд дол. США, на 26 % менше у вимірі рік до року.

Висновки і пропозиції. Сьогодні можна говорити про певні економічні підсумки Угоди про асоціацію з ЄС, а саме: по-перше, відбувається поступова переорієнтація українських торговельних потоків з країн СНД на користь ЄС. По-друге, попри загальне скорочення експорту до ЄС, пов'язане з економічною кризою у країні та падінням світових цін, експорт деяких товарів зростає дуже швидкими темпами. Зокрема – товарів тваринного походження.

Однак початкові результати дії режиму зони вільної торгівлі між Україною та ЄС показують недостатній рівень зростання експорту до ЄС – частка експортерів у загальній кількості виробників дуже низька. З іншого боку, це означає, що Україна має потенціал до збільшення виробництва товарів для експорту на ринки ЄС, зокрема, дослідження виявило тенденцію до переорієнтації зовнішньої торгівлі областей України (особливо Закарпатської та Луганської) на користь країн – членів ЄС, що свідчить про успішний вихід вітчизняних експортерів на європейські ринки та співпрацю з новими контрагентами.

Також застосування режиму ЗВТ пришвидшило проведення реформи, пов'язаних з реалізацією взятих зобов'язань, зокрема, досягнуто значного прогресу в реформі технічного регулювання та державних закупівель, однак більшість сфер соціально-економічних відносин вимагають подальшої імплементації положень Угоди.

Отже, незважаючи на складні умови у країні, дуже важливо щоб вітчизняні виробники активно виходили на ринки країн – членів ЄС, а держава всіляко сприяла розширенню та поглибленню європейської інтеграції.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, в основі якої лежить зона вільної торгівлі, – це лише інструмент, а ефективність його використання залежить від рівня державно-приватного партнерства, що передбачає створення сприятливого бізнес-середовища та розвиток громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Данилова К. І. Інституційні пастки експортноорієнтованого економічного розвитку України в контексті виконання угоди про асоціацію з Європейським Союзом [Електронний ресурс] / К. І. Данилова // Ефективна економіка. – 2015. – № 11. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4585>.
2. Кравчук О. Можливі соціально-економічні наслідки євроінтеграції для України [Електронний ресурс] / О. Кравчук // Центр соціальних і трудових досліджень. – 2014. – Режим доступу : <http://cslr.org.ua/mozhlyvi-sotsialno-ekonomichni-naslidki-yevrointegratsiyi-dlya-ukrayini>.
3. Міністерство економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ier.com.ua>.
6. Микольська Н. Як користуватися тарифними квотами. Короткий путівник для бізнесу [Електронний ресурс] / Н. Микольська // Європейська правда. – 2016. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/01/26/7043904/>.
7. Наслідки створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Кількісна оцінка за допомогою прикладної моделі загальної рівноваги. [Електронний ресурс] // ІЕД за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження». – 2014. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/files//Projects/report_2014-11-28_edited.pdf.
8. Нечипоренко О. Розширення доступу української продукції на ринок ЄС [Електронний ресурс] / О. Нечипоренко // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – Режим доступу : <http://www.ier.com.ua/files//Олександра%20Нечипоренко.pdf>.
9. Панченко Ю. Українська торгівля в новій реальності. Як регіони країни пережили старт ЗВТ з ЄС [Електронний ресурс] / Ю. Панченко // Європейська правда. – 2016. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/13/7050588/>.
10. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 року № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – Ст. 2021.
12. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015 [Електронний ресурс] : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820.
12. My export : export helpdesk [Electronic data] // European Commission – Access mode : http://exporthelp.europa.eu/thdapp/display.htm?page=form%2fform_MyExport.html&docType=main&languageId=en.
13. Site of EUR-Lex (Access to European Union law) [Electronic data] – Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/>.

References

1. Danylova, K.I. (2015). Instytutsiini pastky eksportoorientovanoho ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v konteksti vykonannya uhody pro asotsiatsiiu z Yevropeiskym Soiuzom [Institutional traps export-oriented economic development of Ukraine in the context of the Association Agreement with the European Union]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, no. 11. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4585>.
2. Kravchuk, O. (2014). *Mozhlyvi sotsialno-ekonomichni naslidky yevrointehratsii dlia Ukrainy [Possible socio-economic consequences of European integration for Ukraine]*. Tsentr sotsialnykh i

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

trudovykh doslidzhen – Center for Social and Labour Studies. Retrieved from <http://cslr.org.ua/mozhlivi-sotsialno-ekonomichni-naslidki-yevrointegratsiyi-dlya-ukrayini/>.

3. *Materialy ofitsiinoho сайту Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli [The official website of the Ministry of Economic Development and Trade]*. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

4. *Materialy ofitsiinoho сайту Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [The official site of the State Statistics Service of Ukraine]*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.

5. *Materialy ofitsiinoho сайту Instytutu ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii [The official website of the Institute for Economic Research and Policy Consulting]*. Retrieved from <http://www.ier.com.ua>.

6. Mykolska, N. (2016). Yak korystuvatsia taryfnymy kvotamy. Korotkyi putivnyk dlia biznesu [Using tariff quotas. A short guide to business]. *Yevropeiska pravda – European Pravda*. Retrieved from <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/01/26/7043904/>.

7. Naslidky stvorennia pohlyblenoї ta vseosiaznoi zony vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta YeS. Kilkisna otsinka za dopomohoiu prykladnoi modeli zahalnoi rivnovahy, 2014 [The consequences of the deep and comprehensive free trade area between Ukraine and the EU. Quantifying using applied general equilibrium model]. *IED za finansovoi pidtrymky Mizhnarodnoho fondu «Vidrodzhennia» – IER with financial support from the International Fund «Renaissance»*. Retrieved from http://www.ier.com.ua/files//Projects/report_2014-11-28_edited.pdf.

8. Nechyporenko, O. (2015). Rozshyrennia dostupu ukrainskoi produktsii na rynek YeS [Increase access of Ukrainian goods to the EU market]. *Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy – Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ier.com.ua/files//Олександра%20Нечипоренко.pdf>.

9. Panchenko, Yu. (2016). Ukrainska torhivlia v novii realnosti. Yak rehiony krainy perezhyly start ZVT z YeS. [Ukrainian trade in the new reality. As parts of the country experienced the start of FTA with the EU]. *Yevropeiska pravda – European Pravda*. Retrieved from <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/13/7050588/>.

10. Pro ratyfikatsiiu Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: Zakon Ukrainy vid 16.09.2014 roku № 1678-VII [Law of Ukraine on ratification of the Association Agreement between Ukraine, on one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand from September 16, 2014 № 1678-VII] (2014). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 40, article 2021 (in Ukrainian).

11. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony vid 30.11.2015 roku: Zakon Ukrainy vid 16.09.2014 № 1678-VII [Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part from November 30, 2015 ratified under the Law from September 16, 2014 № 1678-VII]. Retrieved from http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820.

12. My export: export helpdesk. *European Commission*. Retrieved from http://exporthelp.europa.eu/thdapp/display.htm?page=form%2fform_MyExport.html&docType=main&languageId=en.

13. *Site of EUR-Lex (Access to European Union law)*. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/>.

Шамборовський Григорій Олегович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна).

Шамборовский Григорий Олегович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международных экономических отношений, Львовский национальный университет имени Ивана Франко (ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000, Украина).

Shamborovskyi Grygoriy – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of International Economic Relations, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., 79000 Lviv, Ukraine).

E-mail: gwersii@gmail.com